ACC. N:R M. 14130: 1-6.

FOLKLIVS-ARKIVET LUND

Landskap: Blekinge

Härad: Bräkne

Socken: Hällaryd

Uppteckningsår: 1957

Uppteckningsår: 1957

Uppteckningsår: 1957

ACC. NR M. 14130 1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
Luf 92
1

Ändrade vanor vid landsbygdshemmens matbrödsförsörjning.

I Hallands skärgård bakades det allmänt matbröd i den murade bakugnen till år 1930 ungefär. Sen ändrades det så sakta, så att folk bakade hemma i som det hette "den store ongen" = den stora ugnen, endast på vintern, medan de på sommaren köpte bröd. Efter 1945 har ju skärgården avfolkats och av de kvarboende torde det inte vara någon som numera bakar matbröd i den murade ugnen.

Så länge murugnsbak förekom gick det till på samma sätt som det alltid gjort, så att ugnen alltid sysattes med surdeg som förvarades från det ena baket till det andra.

ACC. N:R M. 14130:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
2.

De som först slutade baka matbröd i den
murade ugnen var de familjer där hus-
hållet bara bestod av 2-3 personer, i synner-
het om de var äldre. Ett bak räckte då
så länge att det sista blev hårdknogat
för dem som var gamla och tandlösa.
Ibland kunde 2 dylika hushåll "baka ihop"=
dela ett bak bröd. Äldre personer föredrog
i allmänhet det hembakade brödet och
ansåg att köpebrödet inte "höstlag"=
det var för lättätet och blir odugt.
Omkring 1937 var det en bagare i Örsjö
socken som lejde en karl att med
motorbåt fara runtkring och sälja bröd
i Skärgården, på sommaren.
~~Bord~~ Brödbåten kom 2 dagar i veckan,
de hade ett utsökt gott grönbröd och
2 folk köpte allmänt av det. Senare

ACC. NR M. 14130:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
3

Kom ett annat lageri från Ärgds sn.
vekså ut i skärgården och sålde
bröd från båt och båda lagerierna
höll på till det blev ransonering.
Under krigsåren bakades bröd i hemmen
i den murade ugnen, då det ansågs att
ransonerna räckte bättre till på så vis.
Bakning av matbröd i järnspisugn
förekom inte annat än om någon kunde
bakade en sikelskaka där, vilket dock
var sällsynt. Att baka grovt rågbröd i
järnspisugn går inte bra och det skulle
för övrigt varit allför tidsödande att
baka bröd till ett stort hushåll på så
vis. (Till upptecknarens stora förvåning bakas
det emellertid t.ex. i Östergötland, på landet,
matbröd, hålkakor, i järnspisugn varje
3 vecka. Ett arbete som tar en hel dag i

ACC. NR M. 14130:4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

anspråk, när det gäller en familj på 6–8 personer.)—

Brist på arbetskraft har inget att göra med upphörandet av bakning i murugn. De olika momenten i brödbakning kom s. a. s. efter varandra så det kunde en person klara av. Bättre ekonomiska förhållanden och ändrade smakvanor har väl varit största orsaken till att brödbakning i murugn upphört.

Att detta hör väl också att stora familjer med 8–10 barn inte förekommer numera.

Angående samlandet med kortkålet för övrigt, så var det för aldrig vanligt att äta bröd till lagad mat. Därom vittnar ordstävet: "de kan inte vara annat än fattiga när de äter pära = potatis och bröd på en gång = på samma gång.

4

ACC. N:R M. 14130:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
5

Att lämna mjöl till bagare för att få
bröd bakat har aldrig förekommit. —
Den murade ugnen revs aldrig en bart av
det skäl att den ej användes. Om den
revs ner var det i samband med om-
byggning. I en del fall kunde det förekom-
ma att en ugn som blivit obrukbar revs
ner och att en ny murades upp i
en bod = brygghus, detta i allmänhet
före 1940. När det förekom so var det alltid
hos den yngre generationen. Själva ugnen
var alltid placerad utanför huset och log
således inte upp någon plats i köket.
Den tillhörande öppna spisen i köket upptog
en yta av 2 X 0.85 m. ungefär. Revs den ner i
samband med ombyggnad fick vanligen
järnspisen sin plats där, tillsammans
med en diskbänk och vedlår.

5

ACC. N:R M. 14130:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
6

Att bakugnarna med tiden blev sönder-
trända och oberäkbara efter 20-30 år
var vanligt. Och då murades de om.
Det gamla teglet revs ut och ersattes
med nytt. Då hände det ibland att
den öppna spisen också flyttades ut
så den kom utanför. Den lyggdes då in
särskilt i samband med en ytter-
förstuga = kötsbislag. De ugnar som
murades om, likaväl som de som
murades i nya hus var alltid
av samma modell som de äldre,
men gjordes i allmänhet något
mindre.